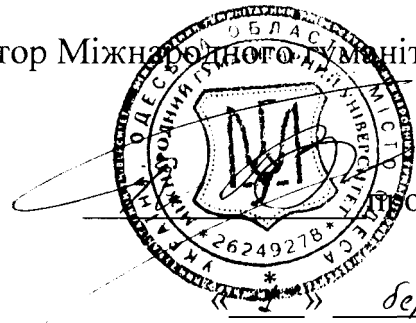

ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор Міжнародного гуманітарного університету

Проф. К. В. Громовенко

березня 2021 р.

ВИСНОВОК

Міжнародного гуманітарного університету щодо дисертації Капустіна Андрія Володимировича на тему «Організаційно-правові засади імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні», поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право», затвердженої Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» від 4 листопада 2016 року, протокол № 4.

ВИТЯГ

з протоколу засідання фахового семінару кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Міжнародного гуманітарного університету від 26 лютого 2021 року.

Присутні: зав. кафедрою, д.ю.н., доцент Андрейченко С.С. (*головуюча на засіданні*), д.ю.н., доцент Громовенко К.В., д.ю.н., доцент Д. Г. Манько, к.ю.н., доцент Цуркану С.І., к.ю.н., доцент Качурінер В.Л., к.ю.н., доцент Хендель Н.В., к.ю.н., доцент Пахлеванде А., викладач Семенчук Ю.О., лаборант Біязь А.І., здобувач А. В. Капустін.

З присутніх 3 доктора юридичних наук та 4 кандидати юридичних наук – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження Капустіна А. В. на тему «Організаційно-правові засади імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні», поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право» щодо його рекомендації для попереднього розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Доповідь здобувача ступеня вищої освіти доктора філософії Капустіна Андрія Володимировича на тему «Організаційно-правові засади імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні», поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

Доповідач обґрунтував актуальність обраної теми, визначив мету, завдання, методологію дисертаційного дослідження, охарактеризував його об'єкт та предмет, виклав основні наукові положення та висновки, що виносяться на захист, вказав науково-практичну значимість роботи, надав відомості щодо апробації та впровадження результатів дослідження.

Обґрунтовуючи вибір теми дисертаційного дослідження, здобувач зазначив, що міжнародне гуманітарне право є особливою галуззю міжнародного права, оскільки його норми діють у період збройного конфлікту. Ця особливість впливає на всі етапи імплементації норм міжнародного гуманітарного права, як на міжнародному, так і на внутрішньодержавному рівні.

Забезпечення ефективної імплементації норм міжнародного гуманітарного права покладається саме на держави. Це є загальним обов'язком держави, що витікає як із універсальних норм міжнародного права, перш за все положень Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р., так і з відповідних положень Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р. та Додаткових протоколів до них, інших міжнародних договорів з цих питань.

Проте сама по собі участь держави в міжнародних договорах з міжнародного гуманітарного права автоматично не забезпечує ефективної реалізації його норм. Обов'язковим є застосування комплексних заходів з імплементації норм міжнародного гуманітарного права на внутрішньодержавному рівні, тобто внутрішньодержавного організаційно-правового механізму імплементації норм міжнародного гуманітарного права. Його активізація відбувається саме в період збройного конфлікту. Тому тільки в цей період виявляються недоліки та негаразди законодавства щодо захисту жертв війни та його застосування.

Враховуючи факт, що з 2014 року на території України відбувається міжнародний збройний конфлікт, питання імплементації міжнародного гуманітарного права набувають значної гостроти. Ця обставина викликає необхідність впровадження в дію всього комплексу норм міжнародного гуманітарного права й обумовлює не лише теоретичну, а й практичну значущість дослідження організаційно-правових засад імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні.

Україна є учасником практично усіх міжнародних договорів з міжнародного гуманітарного права, які на загальному рівні були імplementовані в національну правову систему. Але правозастосовна практика в період збройного конфлікту виявила необхідність деталізації, конкретизації та поліпшення організаційно-правового застосування норм міжнародного гуманітарного права в Україні. Частково цей процес відбувся, і значна кількість внутрішньодержавних нормативно-правових актів з питань міжнародного гуманітарного права була прийнята протягом останніх шести років (Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України), почасти збереглися прогалини у правовому регулюванні питань, пов'язаних із захистом жертв війни (статус звичаєвих норм міжнародного гуманітарного права, статус військовополонених та інтернованих осіб). У деяких випадках можна говорити про низьку ефективність правового регулювання окремих питань, пов'язаних з міжнародним гуманітарним правом (розповсюдження міжнародного гуманітарного права, кримінальна відповідальність за воєнні злочини). Особливої уваги потребує діяльність інституцій, які мають повноваження з питань реалізації міжнародного гуманітарного права, – насамперед діяльність Міжвідомчої комісії з питань застосування та реалізації норм міжнародного гуманітарного права в Україні та інституту юридичних радників ЗС України.

Наведене визначає необхідність дослідження організаційно-правових засад імplementації норм міжнародного гуманітарного права. Актуальність обраної теми дослідження значно посилюється необхідністю всебічного захисту жертв війни, забезпечення та неухильного виконання Україною міжнародно-правових зобов'язань з міжнародного гуманітарного права в період міжнародного збройного конфлікту на її території.

На основі аналізу теорії та практики внутрішньодержавного організаційно-правового (інституційного) механізму імplementації міжнародного гуманітарного права зроблено висновок, що до заходів імplementації міжнародного гуманітарного права в національну правову систему можуть належати: 1) моніторинг національного законодавства з точки зору його відповідності нормам міжнародного гуманітарного права; 2) ініціювання внесення змін до національного законодавства щодо його приведення у відповідність до зобов'язань держави з питань міжнародного гуманітарного права; 3) аналіз практики застосування норм міжнародного гуманітарного права та її відповідність зобов'язанням держави з питань міжнародного гуманітарного права; 4) ініціювання внесення змін у правозастосовну практику задля поліпшення ефективності виконання зобов'язань держави з питань міжнародного гуманітарного права; 5)

проведення організаційно-розпорядчих заходів щодо підготовки та реалізації планів стосовно виконання зобов'язань держави з питань міжнародного гуманітарного права; 6) розповсюдження знань про міжнародне гуманітарне право; 7) проведення контрольних заходів та інформування про хід виконання тих чи інших положень міжнародного гуманітарного права на міжнародному та внутрішньодержавному рівні; 8) вчинення матеріально-технічних дій, спрямованих на імплементацію міжнародного гуманітарного права.

Встановлено, що найбільш поширеною організаційно-правовою формою внутрішньодержавного інституційного механізму імплементації міжнародного гуманітарного права є національні міжвідомчі комісії з імплементації міжнародного гуманітарного права або аналогічні органи з координації діяльності органів державної влади та управління у сфері імплементації норм міжнародного гуманітарного права на національному рівні; в Україні це Міжвідомча комісія з питань застосування та реалізації норм міжнародного гуманітарного права. Серед інших органів чи посадових осіб можна зазначити Департамент нагляду в кримінальних провадженнях щодо злочинів, вчинених в умовах збройного конфлікту Офісу Генерального прокурора, юридичних радників командира Збройних Сил України. На нашу думку, деякі функції з імплементації на внутрішньодержавному рівні міжнародного гуманітарного права здійснюють недержавні актори, у тому числі міжнародні організації (як міжурядові, так і неурядові) та правозахисні організації. Значні повноваження делеговано національним товариствам Міжнародної Федерації Червоного Хреста та Червоного Півмісяця (в Україні – Товариство Червоного Хреста України).

Доведено, що Комісії/Комітети з міжнародного гуманітарного права є важливим державним інструментом в інституційному механізмі імплементації міжнародного гуманітарного права. Вони виконують координаційні, імплементаційні, дорадчі, консультативні та контрольні функції, а також є платформою співпраці держави, Національного товариства та недержавних акторів з питань міжнародного гуманітарного права. Вони концентрують численні вертикальні зв'язки у системі державного управління з горизонтальними зв'язками з недержавними акторами та іншими Комісіями/Комітетами з міжнародного гуманітарного права у питаннях розповсюдження міжнародного гуманітарного права та його імплементації.

Обґрунтовано, що комісії з імплементації міжнародного гуманітарного права є важливим компонентом внутрішньодержавного організаційно-правового механізму імплементації міжнародного гуманітарного права. На міжнародному рівні сталася не тільки уніфікація права за рахунок імплементації міжнародно-правових норм, а й уніфікація механізмів їхньої

імплементатції, яскравим прикладом якої є створення комісій з імплементатції міжнародного гуманітарного права, які є координуючою ланкою для інших державних органів та установ з питань імплементатції міжнародного гуманітарного права.

Здобувач акцентував увагу, що в умовах збройного конфлікту роль комісій з імплементатції міжнародного гуманітарного права значно підвищується, що відобразилося у повноваженнях Міжвідомчої комісії з питань застосування та реалізації норм міжнародного гуманітарного права в Україні. Важливим фактором ефективності Міжвідомчої комісії з питань застосування та реалізації норм міжнародного гуманітарного права в Україні є залучення фахівців з міжнародного гуманітарного права Комісії та ініціативна діяльність в аналітичній та нормотворчій сферах.

Систематизовано, що Женевські конвенції від 12 серпня 1949 року та Додаткові протоколи до них від 8 червня 1977 р. включають статті, що містять безумовне зобов'язання держав щодо поширення знань про міжнародне гуманітарне право (Ст. 47 Женевська конвенція від 12 серпня 1949 року про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях (ЖК I); ст. 48 Женевська конвенція від 12 серпня 1949 року про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, із складу збройних сил на морі (ЖК II); ст. 127 Женевської конвенції від 12 серпня 1949 року про поводження з військовополоненими (ЖК III); ст. 144 Женевської конвенції від 12 серпня 1949 року про захист цивільного населення під час війни (ЖК IV); ст. 83 Додатковий протокол I до Женевських конвенцій 1949 року від 08 червня 1977 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (ДП I); ст. 19 Додатковий протокол II до Женевських конвенцій 1949 року від 08 червня 1977 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (ДП II).). Це є прямим та безпосереднім зобов'язанням держави, форми реалізації якого можуть бути різні. У Женевських конвенціях від 12 серпня 1949 року та Додаткових протоколах до них від 8 червня 1977 р. прямо вказані такі форми:

1) якомога ширше поширення тексту Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року / Додаткових протоколів до них від 8 червня 1977 р. (ст. 47 ЖК I; ст. 48 ЖК II; ч. 1 ст. 127 ЖК III; ч. 1 ст. 144 ЖК IV; п. 1 ст. 83 ДП I; ст. 19 ДП II.);

2) включення вивчення Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року / I Додаткового протоколу до них від 8 червня 1977 р. до навчальних програм військової освіти (воєнної підготовки) (ст. 47 ЖК I; ст. 48 ЖК II; ч. 1 ст. 127 ЖК III; ч. 1 ст. 144 ЖК IV; п. 1 ст. 83 ДП I.);

3) по можливості, включення вивчення Женевських конвенції від 12 серпня 1949 року до навчальних програм цивільної освіти (ст. 47 ЖК I; ст. 48 ЖК II; ч. 1 ст. 127 ЖК III; ч. 1 ст. 144 ЖК IV.);

4) заохочення вивчення Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року / I Додаткового протоколу до них від 8 червня 1977 р. цивільним населенням (п. 1 ст. 83 ДП I);

5) наявність тексту та спеціальне ознайомлення з положеннями Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року воєнної та іншої влади (ч. 2 ст. 127 ЖК III; ч. 2 ст. 144 ЖК IV.).

Метою поширення знань є:

1) знайомлення всього населення з принципами Женевської конвенції від 12 серпня 1949 року в цілому (ст. 47 ЖК I; ст. 48 ЖК II; ч. 1 ст. 127 ЖК III; ч. 1 ст. 144 ЖК IV.);

2) спеціальне ознайомлення з положеннями Женевської конвенції від 12 серпня 1949 року воєнної та іншої влади (ч. 2 ст. 127 ЖК III; ч. 2 ст. 144 ЖК IV.);

3) щоб Женевські конвенції від 12 серпня 1949 року та I Додатковий протокол до них від 8 червня 1977 р. могли стати відомими збройним силам і цивільному населенню (п. 1 ст. 83 ДП I.);

4) щоб будь-які воєнні або цивільні влади, які під час збройних конфліктів беруть на себе відповідальність щодо застосування Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року та I Додатковий протокол до них від 8 червня 1977 р. були повністю ознайомлені з їх текстами (п. 2 ст. 83 ДП I.).

Здобувач звернув увагу, що важливим завданням для держави, на території якої відбувається збройний конфлікт, максимальна ефективна імплементація норм міжнародного гуманітарного права у військове законодавство, та створення організаційно-правового механізму його імплементації в широкому сенсі саме в системі збройних сил. Тому, аналіз цих питань є дуже актуальним для України в період існування збройного конфлікту на її території.

Доведено, що саме військове законодавство є найбільш важливим об'єктом рецепції норм міжнародного гуманітарного права з причин, викладених вище. Особливо це важливо для держав, які знаходяться в стані збройного конфлікту, тобто саме в умовах безпосереднього застосування норм міжнародного гуманітарного права. Але це не применшує обов'язок розповсюдження та вивчення текстів Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р. і Додаткових протоколів до них від 8 червня 1977 р. у збройних силах.

Встановлено, що з точки зору виконання Україною міжнародних зобов'язань та забезпечення впровадження і дотримання норм міжнародного

гуманітарного права військовослужбовцями варто зробити висновок що в цілому, незважаючи на наявність окремих недоліків, у системі військового законодавства належним чином відображені основні процедурні та фактичні вимоги Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р. і Додаткових протоколів до них від 8 червня 1977 р., а саме щодо розповсюдження знань з міжнародного гуманітарного права, обов'язків командирів, щодо забезпечення дотримання норм міжнародного гуманітарного права, наявності юридичних радників, обов'язків військовослужбовців Збройних сил України дотримуватися принципів і норм міжнародного гуманітарного права, наявності системи підтримання належної дисципліни та правопорядку, яка гарантуватиме дотримання всіма військовослужбовцями норм міжнародного гуманітарного права.

Доведено, що необхідною передумовою ефективної імплементації міжнародного гуманітарного права у збройних силах є створення відповідного організаційно-правового механізму, який би включав: 1) безпосередню імплементацію норм міжнародного гуманітарного права у військове законодавство; 2) тлумачення та роз'яснення норм міжнародного гуманітарного права; 3) розповсюдження знань про міжнародне гуманітарне право у збройних силах; 4) забезпечення неухильного виконання приписів міжнародного гуманітарного права у збройних силах; 5) контролю за виконанням міжнародного гуманітарного права у збройних силах.

Обґрунтовано, що в Україні створено нормативну основу для функціонування організаційно-правового механізму імплементації міжнародно-правових норм щодо використання Емблем. На жаль, в дійсності ця система недостатньо ефективна, та переважно не має системи підзаконних актів щодо впровадження цих повноважень. Так, відповідно ст. 5 Закону України «Про символіку Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала в Україні», під час збройного конфлікту емблемою Червоного Хреста, що використовується із захисною метою за спеціальним дозволом Міністерства охорони здоров'я України та під його контролем, позначаються цивільний медичний персонал, цивільні лікарні та інші цивільні медичні формування, будівлі, обладнання, медичні матеріали, а також цивільні санітарно-транспортні засоби, заклади охорони здоров'я, призначені, зокрема, для перевезення та розміщення поранених, хворих і потерпілих від аварій судна та догляду за ними. Але, на даний час порядок видачі дозволів щодо використання Емблем у період збройного конфлікту в Україні відсутній. Тому нагальною потребою є моніторинг наявності та ефективності підзаконних актів та внутрішніх правил щодо використання Емблем, та розробка відповідної нормативно-правової основи.

Структурно робота складається з анотації державною та англійською мовами, вступу, 3 розділів, що містять 10 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

По закінченню доповіді А. В. Капустін відповів на запитання присутніх.

Після відповідей на запитання було озвучено висновок наукового керівника – кандидата юридичних наук, доцента, професора кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Національного авіаційного університету – **Короткого Тимура Робертовича.**

У висновку зазначається про актуальність дослідження організаційно-правових засад імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні, що не викликає жодних сумнівів, адже за останні роки спостерігається значне зростання уваги суспільства та держави до проблем застосування міжнародного гуманітарного права в умовах збройного конфлікту в Україні, а також до необхідності пошуків оптимальних моделей імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні. Праця І. О. Капустіна А. В. є комплексним, повним та обґрунтованим науковим дослідженням, яке присвячене теоретичним і прикладним проблемам організаційно-правових засад імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні.

Аналіз організаційно-правових засад імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні спрямований на створення дієвих механізмів захисту жертв війни.

Значна увага автора дисертації приділяється до змісту та форм зобов'язань України з імплементації міжнародного гуманітарного права. Так, дисертант робить висновок щодо необхідних передумов ефективної імплементації міжнародного гуманітарного права у збройних силах через створення відповідного організаційно-правового механізму, який би включав: 1) безпосередню імплементацію норм міжнародного гуманітарного права у військове законодавство; 2) тлумачення та роз'яснення норм міжнародного гуманітарного права; 3) розповсюдження знань про міжнародне гуманітарне право у збройних силах; 4) забезпечення неухильного виконання приписів міжнародного гуманітарного права у збройних силах; 5) контролю за виконанням міжнародного гуманітарного права у збройних силах.

Актуальним представляється розгляд автором питань імплементації у законодавство України зобов'язань з захисту відмітних Емблем. Автор констатує, що в Україні створено нормативну основу для функціонування організаційно-правового механізму імплементації міжнародно-правових норм щодо використання Емблем. Проте критично резюмує, що в дійсності ця

система недостатньо ефективна, та переважно не має системи підзаконних актів щодо впровадження цих повноважень. Також дослідник підкреслює, що на даний час порядок видачі дозволів щодо використання Емблем у період збройного конфлікту в Україні відсутній.

Усі результати дисертаційної роботи отримані автором особисто. Їх у повній мірі опубліковано у фахових наукових виданнях, здійснено їх апробацію на наукових конференціях. Результати дисертаційної можуть бути використані у:

- науково-дослідній діяльності – як основу для подальшого дослідження імплементації міжнародного гуманітарного права;
- правозастосовній – для поширення знань про організаційно-правові засади імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні;
- навчальному процесі – для викладання курсів «Міжнародне гуманітарне право», «Міжнародне публічне право», «Міжнародне кримінальне право», а також під час підготовки відповідних розділів підручників, навчальних посібників і методичних вказівок.

Авторська позиція та пов'язані з нею висновки щодо деяких аспектів поставленої проблематики є цікавими та аргументованими й, безумовно, розширюють межі наукового пізнання.

Глибоке вивчення суті проблеми за допомогою застосування різноманітних методів дослідження дозволило А. В. Капустіну розробити науково обґрунтовані положення, які мають значення для міжнародного гуманітарного права, та пропозиції щодо вдосконалення організаційно-правових засад імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні.

Таким чином, дисертаційне дослідження Капустіна Андрія Володимировича «Організаційно-правові засади імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні» є завершеним і самостійним дослідженням, присвяченим актуальним проблемам імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні. Сформульовані автором висновки і рекомендації є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною і мають теоретичне й практичне значення. У процесі підготовки дисертацію виконано на високому рівні. У повному обсязі та належним чином виконано індивідуальний план наукової роботи та індивідуальний навчальний план.

У висновку науковим керівником зазначено, що Капустіна Андрія Володимировича «Організаційно-правові засади імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні», подана на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право», є самостійним науковим дослідженням, яке відповідає встановленим вимогам та може бути

рекомендоване для проведення попередньої експертизи та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Після цього, слово надано **рецензентам** наукової праці: доктору юридичних наук, доценту, професору кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства **К. В. Громовенко** та доктору юридичних наук, доценту, завідувачу кафедри державно-правових дисциплін **Д. Г. Манько**.

Громовенко К. В. зазначив про високий науковий рівень проведеного дослідження, слушність зроблених висновків. Виконана робота є самостійним науковим дослідженням, яке за своїм змістом, обсягом, обґрунтованістю висновків та рекомендацій, їх новизною, практичним значенням відповідає вимогам до такого виду праць. Повнота викладу основних результатів дослідження у дисертації та публікаціях відповідає встановленим вимогам. Дисертація за змістом відповідає спеціальності 293 «Міжнародне право» та нормативним вимогам і рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

Манько Д. Г. вказав на те, що дисертація є самостійною завершеною науковою працею, дослідження має високий науковий рівень та практичне значення в умовах збройного конфлікту на території України. Зміст дисертації свідчить, що здобувачем не тільки вирішено важливу наукову проблему, а й сформульовані висновки, які мають практичне значення, і знайшли своє відображення у запропонованих змінах та доповненнях до діючого законодавства України. Робота є ґрунтовним науковим дослідженням, що має самостійний характер. Автор, крім іншого, має велику кількість публікацій за темою роботи. Повнота викладу основних результатів дослідження у дисертації та публікаціях повністю відповідає встановленим вимогам. Ступінь наукової новизни дослідження, обґрунтованість наведених у ньому положень, висновків та рекомендацій відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право», а дисертація рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Доктор юридичних наук, доцент Андрейченко С. С. у цілому високо оцінила результати дисертаційного дослідження Капустіна А. В., зазначила високий рівень актуальності роботи, її теоретичне значення, що обґрунтовується на практиці, а також що наукові розробки дисертантки є важливими та необхідними для України в умовах агресії Російської Федерації.

Вказала, що дисертація Капустіна А. В. на тему «Організаційно-правові засади імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні», подана на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право», може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Качурінер В. Л. відмітила високий рівень проведеного дослідження, його комплексний характер та спрямованість на вирішення актуальних питань, що постали у сучасних міжнародно-правових відносинах у сфері імплементації міжнародного гуманітарного права. Відзначила значну кількість праць та повне відображення основних положень дисертації у наукових статтях та у виступах на наукових, науково-практичних конференціях та інших наукових заходах. Надала високу оцінку проведеного дослідження, кількості та характеру досліджених у ній аспектів організаційно-правових засад імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні, ґрунтовності наукових розробок, вдалості та значущості для практики запропонованих висновків. Підсумовуючи зазначила, що дисертація Капустіна А. В. на тему «Організаційно-правові засади імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні», подана на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право», може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Цуркану С. І. у своєму виступі підтримала попередніх доповідачів, акцентувала увагу на глибокому змісті авторських визначень і висновків. Відзначив, що в дослідженні окреслюються проблемні моменти з приводу імплементації міжнародного гуманітарного права в кримінальне законодавство України. Зазначила, що дисертація Капустіна А. В. на тему «Організаційно-правові засади імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні», подана на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право», може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Пахлеванзаде А. звернувши увагу на дискусійні моменти в роботі автора зазначив, що зауваження не впливають на високу оцінку дослідження. Підкреслив, що дисертація є ґрунтовним науковим дослідженням, яке має значну актуальність та містить аргументовані висновки з представленої проблематики.

У підсумку, дисертація Капустіна А. В. на тему «Організаційно-правові засади імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні» відповідає вимогам, які пред'являються до дисертацій та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту для здобуття ступеня доктора філософії.

У підсумку встановлено, що дисертаційна робота Капустіна А. В. на тему «Організаційно-правові засади імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні» відповідає вимогам, які ставляться до дисертацій, та може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

У результаті попередньої експертизи дисертації А. В. Капустіна та повноти основних результатів дослідження.

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Капустіна Андрія Володимировича на тему: «Організаційно-правові засади імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація А. В. Капустіна відповідає спеціальності 293 «Міжнародне право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167.

3. Рекомендувати дисертацію А. В. Капустіна на тему «Організаційно-правові засади імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації на тему «Організаційно-правові засади імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні»

Міжнародне гуманітарне право є особливою галуззю міжнародного права, оскільки його норми діють у період збройного конфлікту. Ця особливість впливає на всі етапи імплементації норм міжнародного гуманітарного права, як на міжнародному, так і на внутрішньодержавному рівні.

Забезпечення ефективної імплементації норм міжнародного гуманітарного права покладається саме на держави. Це є загальним обов'язком держави, що витікає як із універсальних норм міжнародного права, перш за все положень Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р., так і з відповідних положень Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р. та Додаткових протоколів до них, інших міжнародних договорів з цих питань.

Проте сама по собі участь держави в міжнародних договорах з міжнародного гуманітарного права автоматично не забезпечує ефективної реалізації його норм. Обов'язковим є застосування комплексних заходів з імплементації норм міжнародного гуманітарного права на внутрішньодержавному рівні, тобто внутрішньодержавного організаційно-правового механізму імплементації норм міжнародного гуманітарного права. Його активізація відбувається саме в період збройного конфлікту. Тому тільки в цей період виявляються недоліки та негаразди законодавства щодо захисту жертв війни та його застосування.

Враховуючи факт, що з 2014 року на території України відбувається міжнародний збройний конфлікт, питання імплементації міжнародного гуманітарного права набувають значної гостроти. Ця обставина викликає необхідність впровадження в дію всього комплексу норм міжнародного гуманітарного права й обумовлює не лише теоретичну, а й практичну значущість дослідження організаційно-правових засад імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні.

Україна є учасником практично усіх міжнародних договорів з міжнародного гуманітарного права, які на загальному рівні були імplementовані в національну правову систему. Але правозастосовна практика в період збройного конфлікту виявила необхідність деталізації, конкретизації та поліпшення організаційно-правового застосування норм міжнародного гуманітарного права в Україні. Частково цей процес відбувся, і значна

кількість внутрішньодержавних нормативно-правових актів з питань міжнародного гуманітарного права була прийнята протягом останніх шести років (Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України), почасти збереглися прогалини у правовому регулюванні питань, пов'язаних із захистом жертв війни (статус звичаєвих норм міжнародного гуманітарного права, статус військовополонених та інтернованих осіб). У деяких випадках можна говорити про низьку ефективність правового регулювання окремих питань, пов'язаних з міжнародним гуманітарним правом (розповсюдження міжнародного гуманітарного права, кримінальна відповідальність за воєнні злочини). Особливої уваги потребує діяльність інституцій, які мають повноваження з питань реалізації міжнародного гуманітарного права, – насамперед діяльність Міжвідомчої комісії з питань застосування та реалізації норм міжнародного гуманітарного права в Україні та інституту юридичних радників ЗС України.

Наведене визначає необхідність дослідження організаційно-правових засад імплементації норм міжнародного гуманітарного права. Актуальність обраної теми дослідження значно посилюється необхідністю всебічного захисту жертв війни, забезпечення та неухильного виконання Україною міжнародно-правових зобов'язань з міжнародного гуманітарного права в період міжнародного збройного конфлікту на її території.

Проблема імплементації міжнародного гуманітарного права досить широко висвітлена в науковій юридичній літературі. Ці питання знайшли своє віддзеркалення у працях А. Був'є, М. М. Гнатовського, М. В. Грушко, Е. Давида, О. В. Задорожного, Т. Р. Короткого, А. О. Кориневича, І. І. Котлярова, Н. Мельцера, В. М. Лисика, Ж. Пікте, В. М. Репецького, Ю. А. Решетникова, М. Сассолі, О. А. Сенатрової та інших юристів-міжнародників. Але у вітчизняній міжнародно-правовій доктрині та практиці відсутні комплексні наукові дослідження змісту та механізму організаційно-правових засад імплементації норм міжнародного гуманітарного права саме в період міжнародного збройного конфлікту на території України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в рамках планових наукових досліджень кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія», у межах теми «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116U001842) на 2016–2020 рр.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розкриття сутності, особливостей і тенденцій організаційно-правових засад імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні.

Досягнення поставленої мети здійснено через комплексне вирішення таких основних завдань:

- проаналізувати поняття та зміст механізмів внутрішньодержавної імплементації міжнародного гуманітарного права;
- визначити співвідношення міжнародного та внутрішньодержавного механізму імплементації міжнародного гуманітарного права;
- з'ясувати зміст і форми зобов'язань України з імплементації міжнародного гуманітарного права;
- охарактеризувати систему внутрішньодержавних органів України з імплементації міжнародного гуманітарного права;
- дослідити роль Комісій з імплементації міжнародного гуманітарного права;
- надати правову характеристику інституту юридичних радників у збройних силах в механізмі імплементації міжнародного гуманітарного права та практика України;
- з'ясувати роль недержавних акторів щодо імплементації в Україні міжнародного гуманітарного права;
- розкрити зміст і ступінь імплементації в законодавство України зобов'язань щодо поширення знань з міжнародного гуманітарного права;
- охарактеризувати імплементацію міжнародного гуманітарного права у військове законодавство України;
- висвітлити особливості імплементації в законодавство України зобов'язань щодо захисту відмітних Емблем.

Об'єктом дослідження є міжнародно-правові відносини, які виникають в процесі імплементації норм міжнародного гуманітарного права.

Предметом дослідження є організаційно-правовий механізм імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні.

Методи дослідження. Наукову обґрунтованість сформульованих висновків визначено сукупністю методів наукового пізнання. Методологічну основу дисертаційного дослідження склали філософські, загальнонаукові методи пізнання, а також спеціальні методи правової науки. В процесі дослідження широко використано діалектичний метод пізнання, що зокрема дало змогу розглянути імплементацію міжнародного гуманітарного права у взаємозв'язку нормативно-правового, інституційного та організаційного її забезпечення (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 2.3). За допомогою історичного методу було досліджено генезу законодавства України у сфері імплементації міжнародного гуманітарного права та відповідних органів з імплементації (підрозділи 2.1, 2.2, 3.2). Серед загальнонаукових методів пізнання важливе значення мало використання формально-логічних методів і прийомів

опрацювання інформації: аналізу, синтезу, аналогії, індукції, дедукції, екстраполяції, моделювання й абстрагування. Їх використання під час дослідження теоретико-правових засад імплементації міжнародного гуманітарного права дало змогу встановити поняття та зміст механізмів внутрішньодержавної імплементації міжнародного гуманітарного права, співвідношення міжнародного та внутрішньодержавного механізмів імплементації міжнародного гуманітарного права, зміст і форми зобов'язань України щодо імплементації міжнародного гуманітарного права (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3). Використання формально-юридичного методу дало змогу проаналізувати законодавство України, яке забезпечує імплементацію норм міжнародного гуманітарного права у правову систему України (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3). За допомогою системно-структурного методу розглянуто інституційну систему імплементації в Україні міжнародного гуманітарного права (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 2.4). Метод прогнозування дав можливість дослідити перспективи подальшого розвитку законодавства щодо захисту жертв війни (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3).

Теоретичною основою роботи стали праці юристів-міжнародників, серед яких: С. С. Андрейченко, В. Ф. Антипенко, Г. І. Богуш, В. Г. Буткевич, О. В. Буткевич, О. О. Гриненко, В. Н. Денисов, Р. С. Єделєв, І. І. Лукашук, О. В. Поєдінок, К. О. Савчук, С. В. Саяпин, Л. Д. Тимченко, З. В. Тропін, Н. В. Хендель та інші.

Нормативною та емпіричною основою дисертації є міжнародні договори та звичаєві норми міжнародного гуманітарного права, документи МКЧХ, звіти міжнародних міжурядових і неурядових організацій та правозахисних організацій України, внутрішньодержавне законодавство з питань захисту жертв війни і практика його застосування.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що ця робота є першим в українській науці міжнародного права комплексним дослідженням організаційно-правових засад імплементації міжнародного гуманітарного права.

Новизну конкретизовано в таких основних положеннях:

уперше:

- визначена роль та місце недержавних акторів - міжнародних неурядових організацій, внутрішньодержавних громадянських організацій, правозахисних організації у імплементації на внутрішньодержавному рівні міжнародного гуманітарного права. Виокремлено значення Національних товариств в цьому процесі.

- розкрито уявлення про місце та роль національних міжвідомчих комісій з імплементації міжнародного гуманітарного права або аналогічні органи з

координації діяльності органів державної влади та управління у сфері імплементації норм міжнародного гуманітарного права на національному рівні у внутрішньодержавному інституційному механізмі імплементації міжнародного гуманітарного права;

- окреслено механізми імплементації зобов'язань з поширення знань з міжнародного гуманітарного права та запропоновано удосконалення організаційно-правових засад імплементації в Україні норм міжнародного гуманітарного права щодо з поширення знань у період міжнародного збройного конфлікту на території України. Розглянуто поширення знань про міжнародне гуманітарне право як окремої системи взаємодії між державними та недержавними акторами, виявлено механізми та принципи такої взаємодії, аналіз ефективності цієї діяльності на рівні кожної підсистеми (державних, міжнародних недержавних, громадських організацій, академічних кіл) дозволяє побудувати найбільш результативну взаємодію, яка створює потужний синергійний ефект;

- запропоновано створення відповідного організаційно-правового механізму ефективної імплементації міжнародного гуманітарного права у збройних силах України: 1) безпосередню імплементацію норм міжнародного гуманітарного права у військове законодавство; 2) тлумачення та роз'яснення норм міжнародного гуманітарного права; 3) розповсюдження знань про міжнародне гуманітарне право у збройних силах; 4) забезпечення неухильного виконання приписів міжнародного гуманітарного права у збройних силах; 5) контролю за виконанням міжнародного гуманітарного права у збройних силах.

- сформульовано пропозиції щодо удосконалення військового законодавства України задля підвищення ефективності імплементації міжнародного гуманітарного права;

удосконалено:

- уявлення про механізми внутрішньодержавної імплементації міжнародного гуманітарного права в умовах мирного часу та в період збройного конфлікту, та зв'язок між рівнем забезпечення внутрішньодержавної імплементації міжнародного гуманітарного права в умовах мирного часу на його реалізацію у період збройного конфлікту;

- систематизовано перелік заходів імплементації міжнародного гуманітарного права в національну правову систему та надано їх організаційно-правову характеристику;

- уявлення про зміст та форми зобов'язань України з імплементації міжнародного гуманітарного права в умовах міжнародного збройного конфлікту в Україні;

- удосконалення складу, повноважень та компетенції Міжвідомчої комісії

з питань застосування та реалізації норм міжнародного гуманітарного права в Україні;

набули подальшого розвитку:

- характеристика повноважень та функцій юридичних радників у збройних силах та удосконалення законодавства України щодо правового статусу та повноважень юридичних радників у Збройних силах України в умовах міжнародного збройного конфлікту на території України;

- уявлення про компоненти військового законодавства України з відповідного рівня та цілей регулювання у контексті імплементації міжнародного гуманітарного права;

- характеристика системи внутрішньодержавних органів України з імплементації міжнародного гуманітарного права, місце, функцій та компетенції кожного з компонентів цієї системи.

- пропозиції щодо приведення до відповідності міжнародно-правовим зобов'язанням України законодавства щодо захисту відмітних емблем та підвищення організаційно-правового механізму захисту відмітних емблем в Україні.

Наукове й практичне значення одержаних результатів. Результати, одержані в процесі дослідження, можна використати в таких сферах: у науково-дослідній діяльності – як основу для подальшого дослідження імплементації міжнародного гуманітарного права; у правозастосовній – для імплементації норм міжнародного гуманітарного права, удосконалення вітчизняного військового та кримінального законодавства щодо захисту жертв війни та практики його застосування в Україні; у навчальному процесі – для викладання курсів «Міжнародне публічне право», «Міжнародне гуманітарне право», «Військове право», а також під час підготовки відповідних розділів підручників, навчальних посібників і методичних вказівок.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення дослідження викладено в наукових публікаціях автора, а також вони доповідалися й обговорювалися: на засіданні кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»; на VI Міжнародній науково-практичній конференції «Міжнародне право: De Lege Praeterita, Instante, Futura» (м. Одеса, 25 листоп. 2016 р.); на круглому столі «Основні тенденції розвитку цивілістики, конституційного, господарського та міжнародного права» (м. Кривий Ріг, 27 жовтня 2017 р.); на міжнародній науково-теоретичній конференції «Геостратегічні пріоритети України в політичній, економічній, правовій та інформаційній сферах» (м. Київ, 19 жовтня 2017 р.); на Конгресі міжнародного та європейського права (м. Одеса, 25–26 травня 2018 р.); на Всеукраїнській науково-практичній

конференції «Актуальні проблеми медичного права: професійний погляд» (м. Київ, 29 листопада 2018 р.); на Конгресі міжнародного та європейського права (м. Одеса, 19 квітня 2019 р.); на Всеукраїнській дистанційній науковій конференції «Правовий вимір конституційної та кримінальної юрисдикції в Україні та світі. Другі юридичні читання» (м. Одеса, 26 квітня 2019 р.); на Всеукраїнській дистанційній науковій конференції «Правовий вимір конституційної та кримінальної юрисдикції в Україні та світі. Треті юридичні читання» (м. Одеса, 10 квітня 2020 р.).

Публікації. Основні положення дисертації знайшли відображення: в семи статтях, із яких шість опубліковано в наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України (одна у співавторстві), одна стаття – в зарубіжному періодичному виданні; у вісьмьох тезах доповідей на наукових конференціях.

Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію матеріалів дисертації:

наукові праці, у яких опубліковано основні результати дисертаційного дослідження:

1. Капустін А. В. Поширення знань про міжнародне гуманітарне право: синергія держави та недержавних акторів. Український часопис міжнародного права. 2018. № 2. С. 60-68. (у співавторстві Т. Р. Короткий).
2. Капустін А. В. Організаційно-правові основи діяльності комісій з імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні. *Актуальні проблеми політики* : зб. наук. пр. Одеса : Фенікс, 2018. Вип. 62. С. 114-126.
3. Капустін А. В. Міжнародний досвід діяльності Комісій з імплементації міжнародного гуманітарного права. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2019. Вип. 19. С. 180-189.
4. Капустін А. В. Правові та організаційні питання імплементації міжнародного гуманітарного права у військове законодавство України. *Актуальні проблеми політики* : зб. наук. пр. Одеса : Фенікс, 2019. Вип. 64. С. 306-320.
5. Капустін А. В. Інститут юридичних радників у збройних силах як складова механізму імплементації міжнародного гуманітарного права. 2020. Вип. 39. С. 69-77.

6. Капустін А. В. Поняття та зміст механізмів внутрішньодержавної імплементації міжнародного гуманітарного права. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. – 2020. – № 23. – С. 155-162.

7. Капустін А. В. Правове регулювання використання та захисту в Україні Емблем Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала. *European Political and Law Discourse*. 2020. Vol. 7. Iss. 3. С. 41-46.

тези наукових доповідей на конференціях:

8. Капустін А. В. Організаційно-правові засади імплементації міжнародного гуманітарного права на пострадянському просторі. *Міжнародне право: De Lege Praeterita, Instante, Futura* : матер. VI Міжнар. наук.-практ. конф. (25 листоп. 2016 р., м. Одеса). Одеса : Фенікс, 2016. С. 83-87.

9. Капустін А. В. Правовий статус Міжвідомчої комісії з імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні. *Основні тенденції розвитку цивілістики, конституційного, господарського та міжнародного права* : матер. круглого столу (27 жовтня 2017 року, м. Кривий Ріг) / відп. В. Г. Олюха ; уклад. В. Г. Олюха. Кривий Ріг : Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 35-38.

10. Капустін А. В. Роль Товариства Червоного Хреста України в розповсюдженні знань з міжнародного гуманітарного права. *Геостратегічні пріоритети України в політичній, економічній, правовій та інформаційній сферах* : матер. міжнар. наук.-теорет. конф. (19 жовтня 2017 року, м. Київ) / Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Одеса : Фенікс, 2017. С. 156-158.

11. Капустін А. В. Правові засади поширення знань про міжнародне гуманітарне право. *Конгрес міжнародного та європейського права* : зб. наук. пр. (25–26 травня 2018 року, м. Одеса). Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія»; Фенікс, 2018. С. 70-74.

12. Капустін А. В. Організаційно-правові засади імплементації міжнародного гуманітарного права у сфері захисту медичного персоналу на пострадянському просторі. *Актуальні проблеми медичного права: професійний погляд* : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (29 листопада 2018 року, м. Київ). Одеса: Фенікс, 2019. С. 56-60.

13. Капустін А. В. Імплементація норм міжнародного гуманітарного права у військовому законодавстві України. *Конгрес міжнародного та європейського права* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (19 квітня 2019 р., м. Одеса). Одеса : Фенікс, 2019. С. 121-126. URL:

http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/11633/ONU_Kongress_MP%20cory.pdf?sequence=1&isAllowed=y

14. Капустін А. В. Міжнародний досвід діяльності комісій з імплементації міжнародного гуманітарного права. *Правовий вимір конституційної та кримінальної юрисдикції в Україні та світі. Другі юридичні читання* : матер. Всеукр. дистанц. наук. конф. (26 квітня 2019 року, м. Одеса) / за заг. ред. Л. О. Корчевної, І. А. Дришлюка ; уклад. А. В. Левенець, О. В. Нарожна. Одеса : Фенікс, 2019. С. 54-60.

15. Капустін А. В. Правове регулювання використання та захисту в Україні емблем Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала. *Правовий вимір конституційної та кримінальної юрисдикції в Україні та світі. Треті юридичні читання* : матер. Всеукр. наук. дистанц. конф. (10 квітня 2020 р., м. Одеса). Одеса : Фенікс, 2020. С. 69-71.

Характеристика особистості здобувача. Капустін А. В. має вищу юридичну освіту. Повну вищу освіту здобув у Одеській державній морській академії у 2001 році, по закінченні отримав диплом спеціаліста за спеціальністю «Правознавство» з відзнакою та здобув кваліфікацію юриста. За період навчання в аспірантурі зарекомендував себе як сумлінний виконавець, відповідальний, працелюбний, цілеспрямований, талановитий науковець, у процесі підготовки дисертації у повному обсязі та у строки виконав індивідуальний план наукової роботи та індивідуальний навчальний план, склав на «відмінно» та «добре» всі екзамени та заліки, на даний час має п'ятнадцять публікацій, присвячених актуальним питанням організаційно-правових засад імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні, шість з яких опубліковані у наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, одна з яких в зарубіжному періодичному виданні та одна входить до міжнародної наукометричної бази.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана сучасною науковою мовою, вміло використані спеціальні дефініції. Робота характеризується єдністю змісту, а стиль викладення сприяє доступності розуміння та сприйняття матеріалу. Дисертація Капустіна Андрія Володимировича

на тему: «Організаційно-правові засади імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні» відповідає спеціальності 293 «Міжнародне право» та вимогам п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів

України від 06 березня 2019 р. № 167, і рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді.

Рецензент:

доктор юридичних наук, професор

К. В. Громовенко

Рецензент:

доктор юридичних наук, професор

Д. Г. Манько